

WEVEN IN BOLIVIA

LEZING VAN ELVIRA ESPEJO IN ARNHEM - 11 MAART 2009

Verslag van Tom Zwollo en Nico Mentink

Wie breien en weven een vredelievend tijdverdrijf vindt, zal zich achter de oren krabben als hij hoort wat Elvira Espejo ons vertelt.

Weeftradities zijn in het verleden juist ook verspreid via oorlog. In de strijd en tijdens expansie van een rijk, komen volkeren - en daarmee hun weeftradities - met elkaar in aanraking. In deze tijden van strijd komen gemeenschappen in aanraking met nieuwe kleurencombinaties, weeftechnieken en symbolen. Deze worden vervolgens geïntegreerd in de eigen weefstijl. Stijlen van verschillende regio's zijn zo verspreid over lange tijdspannen en via lange afstanden.

Tijdens haar lezing in Arnhem vergeleek ze het weefgoed dat bekend is van de Paracas-cultuur van zuid Peru (2000 jaar terug, 300-700 voor Christus) met de weeftechnieken in haar geboortestreek, in Qaqachaka ten zuiden van de Boliviaanse stad Oruro. Zij vond behoorlijk wat overeenkomsten. Soms komen dezelfde symbolen terug, zoals de ster (ch'aska in Aymara) en de zon (willka in Aymara). Nog opvallender zijn de overeenkomsten in complexe weeftechnieken, zoals het gebruik van vier kleurlagen in weefpatronen in de linten van weleer. Deze zijn nu nog terug te vinden in Qaqachaka.

Hoewel er altijd sprake is van uitwisseling van weefstijlen tussen regio's, heeft iedere gemeenschap een eigen weefstijl. Uitstekende weefsters maken zelfgemaakte variaties op bestaande patronen en deze worden door andere weefsters in de gemeenschap overgenomen. Zo ontstaat er een voor elk dorp eigen stijl. Mensen kunnen aan het weefgoed zien uit welke gemeenschap ze komen.

De weefstijl past zich ook aan de tijd aan. In het gebied waar Elvira opgegroeid is, ten zuiden van de stad Oruro, is er continu sprake van een 'oorlogssituatie': al generaties lang liggen de dorpen en bevolkingsgroepen met elkaar overhoop.

In de jaren '60 en '70 waren er vooral geometrische zigzagpatronen te zien in het zuiden van Bolivia, met ogen in het midden. De ogen zijn de ogen van de doden die je aanstaren.

In de laatste decennia is de rust teruggekeerd en dat zien we terug in een veelheid van figuurtjes.

De symboliek achter het Andes weefgoed

Textiel uit de Andes is niet alleen mooi om te zien, maar brengt ook een hele symbolische wereld met zich mee. Zo legde Elvira uit dat het maken van een weefproduct is als het baren van een kind: de eerste draad die wordt vastgebonden aan het weefgetouw, wordt gezien als 'de navelstreng'. Als het product af is, is als het ware het kindje gebaard.

Elke kleur, elk patroon en elke figuur in het weefgoed, heeft zijn eigen betekenis binnen de regio waar het gemaakt wordt. Maar de betekenis verandert ook door de tijd heen. Met andere woorden: textiel is te zien als een communicatiemiddel, als een soort taal. Rood betekent vaak bloed, blauw wordt meestal gebruikt om de rivieren en de meren weer te geven. De overgang van de ene kleur naar de andere vertegenwoordigt een geografische barrière.

De gebruikelijke kleuren in de weefstukken die bij een bruiloft gedragen worden zijn rood (menstruatie), wit (zaad van de man) en groen en oranje (toekomst en volgende generatie).

Als figuurtjes kom je sterren tegen, of belangrijke symbolische diersoorten zoals het hert, de vis of de condor, maar tegenwoordig ook helikopters, auto's en voetballers. In die zin is elke wever of weefster de schepper van zijn of haar eigen wereld.

Modegevoeligheid

De dracht van het weefgoed is vaak specifiek. Zo worden bepaalde kledingstukken of banden alleen bij bruiloften gedragen, andere weer bij bepaalde rituelen. Tijdens feesten worden de mooiste en meest ingewikkelde weefproducten gedragen. Je kunt zien wanneer een man of vrouw op zoek is naar een partner. De man die op zoek is naar een vrouw, doet de 'oortjes' van zijn muts omhoog: hij stelt zijn oren bloot, open. De vrouw die nog vrijgezel is, versiert haar banden met veel franjes, om zo de aandacht van de mannen op zich te vestigen.

Een feest is de uitgelezen mogelijkheid om een geschikte partner te ontmoeten. Jonge vrouwen worden vaak op de feesten geschaakt of 'gestolen' zoals het daar heet. Tijdens de feesten bewondert men elkaars weefgoed. Je moet dan ook alleen kleren dragen volgens de nieuwste mode.

**nieuwste mode in 2008. Aan de franjes kan je zien dat zij vrijgezel is.*

Een ander modevoorbeeld is het weven van vriendschapsbandjes: een nieuw accessoire, zeer in trek ook in de 'westerse' wereld.

Weven voor toeristen: een vloek of een zegen?

Elvira ziet graag dat de kunstnijverheid van de Andes wordt gedeeld met toeristen, maar ze vindt ook dat toerisme vaak schadelijk kan zijn voor lokale tradities. In toeristische oorden als de Cusco regio in Peru en rondom Sucre in Bolivia, zijn de ingewikkelde weeftechnieken grotendeels verloren gegaan. Toeristen willen vaak goedkope souvenirs en kopen daarom vaak machinaal geproduceerde kunstnijverheid. Dit is goedkoper. Bovendien hebben toeristen niet de kennis in pacht om complexe weeftechnieken te waarderen. Met als gevolg dat de achterliggende betekenis verloren gaat.

Soms kan toerisme juist ook goed zijn voor weeftradities. Het inkomen dat weefsters en wevers krijgen, kan een stimulans zijn om letterlijk de draad weer op te pakken. Veel toeristen komen via de kunstnijverheid in contact met de enorme rijkdom van Andes culturen. Zo wordt de identiteit van de eigen cultuur juist versterkt door toerisme. Elvira is een groot voorvechtster van het herwaarderen van de lokale traditionele weeftradities, voor toerisme en vooral voor de lokale gemeenschappen zelf. En daar staat ze niet alleen in.